

بررسی مؤلفه‌های سبک زندگی قرآنی از دیدگاه مقام معظم رهبری

چکیده:

دین به عنوان یک مجموعه‌ای نظام مند تمام ابعاد زندگی انسان را در بر گرفته و با حرکات و سکنات و افکار و اعمال انسان ارتباطی تنگاتنگ دارد به گونه‌ای که بیشتر اعمال و اندیشه‌های انسانی مرتبط با دین می‌شود. اگر مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی رعایت نشود پیامدهای ناگواری چون ابتذال گرایی، آزادی‌های نادرست، شهوت رانی‌ها، سستی پیوند خانواده، افزایش آمار طلاق، گسترش فساد اخلاقی و امور ناگوار دیگری را به ارمغان آورده است. از منظر قرآن کریم، زندگی قرآنی حوزه‌های متعددی دارد که برخی از آنها، به عنوان زیربنا و مبنای زندگی قرآنی هستند و اصول زندگی را تشکیل می‌دهند. قرآن، مهم‌ترین منبع برای استخراج سبک زندگی است. نوشتار حاضر با نگرش به این مسأله با روش تحلیل متن در قرآن کریم به تبیین سبک زندگی قرآنی پرداخته است که از جمله معیارهای سبک زندگی اسلامی در حوزه‌ی فردیدلبستگی نداشتن به دنیا، معنویت، میانه روی داشتن، مهریزی می‌باشد. و در حیطه‌ی خانواده سبک زندگی اسلامی به زن به عنوان مهمترین عضو خانواده در امور تربیتی و استحکام خانواده این تحقیق به حفظ عفاف، صبر بر توان اقتصادی، مهربانی و... اشاره کرد و در امور اجتماعی مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی عدالت گستری، مسئولیت پذیری و دوری از فرهنگ غرب می‌باشد.

واژگان کلیدی: قرآن، سبک زندگی قرآنی، مقام معظم رهبری.

آدمی از ابتدای خلقت خویش در صدد دست یابی به کمال و سعادت ابدی بوده، دین اسلام به عنوان آخرین، جامع ترین و کاملترین مکتب الهی یگانه مکتبی است که برای تمام جوانب زندگی انسان برنامه و مدل ارائه داده است. به نظرمی‌رسد ریشه بسیاری از مشکلات انسان و جوامع بشری، ناشی از افراط و تفریط‌هایی است که به صورت فراوان در زندگی آنان وجود دارد. هر چند انسان‌ها با اندیشه خود و یا بر اساس روش‌ها و برنامه‌هایی که دیگران به او داده اند در صدد رعایت اعتدال در زندگی خود هستند اما همین روش‌ها نیز چون بر اساس فکر محدود بشرمی‌باشد ناقص و گاه غیر استاندارد می‌باشند. بدون شک آنچه که خدا ارائه می‌دهد بدون هیچ عیب و نقص و کاملاً استاندارد می‌باشد؛ و فقط اوست که احاطه کامل و دقیق به تمام جزئیات زندگی انسان دارد. انسان یک موجود اجتماعی است.

تا کنون، سؤالات زیادی در خصوص ابعاد و ویژگی‌های سبک زندگی مطرح شده و صاحب‌نظران، هر یک، به فراخور رویکردهای ویژه‌ی خود، پاسخ‌های متنوعی را در این خصوص ارائه کرده‌اند. سؤالاتی از قبیل اینکه آیا سبک زندگی به رفتارهای مشاهده‌پذیر و عینی اطلاع می‌شود یا ارزش‌ها و نگرش‌های افراد جامعه را نیز دربرمی‌گیرد؟ آیا اعضای جامعه، قادر یا مخیر به انتخاب انواع سبک‌های زندگی هستند یا ناگزیرند از میان سبک‌های محدود موجود، یکی را انتخاب کنند؟ آیا شکل‌دهی به سبک زندگی اعضای جامعه، به صورت تجویزی (از بالا به پایین) امکان‌پذیر است یا تداوم سبک‌های زندگی به گونه‌ای خودانگیخته (از پایین به بالا) صورت می‌پذیرد؟ به رغم طرح ایده، تنوع سبک‌های زندگی به تعداد افراد بشر، چگونه می‌توان انواع سبک‌های زندگی موجود در یک جامعه را در چارچوبی گونه‌شناختی توضیح داد. با وجود پیچیدگی‌های انسان

معاصر و احتمال وجود تمایلات و رفتارهای ناهماهنگ و بعضاً متعارض، حتی در یک فرد، چگونه می‌توان یک یا چند الگوی سبک زندگی مطلوب را ارائه داد.

این تحقیق که به شیوه توصیفی نگاشته شده در پی پاسخ به این پرسش است که مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری چیست؟

تاکنون در این زمینه تحقیقاتی نوشته شده است از جمله «صورت و سیرت انسان در قرآن» آیت الله جوادی آملی و «سیمای مؤمن در قرآن و حدیث» نوشته ابوالفضل بهشتی نام برد. که در این تحقیقات که بسیار غنی هم هستند به ویژگی‌های یک فرد کامل و سالم از منظر قرآن کریم پرداخته شده است و در حقیقت به سبک زندگی یک انسان سالم اشاره دارد. همچنین مقاله «انسان آرمانی در نگاه قرآن» نوشته احمد ترابی در این زمینه نگارش یافته اند. که در این موارد نیز به اوصاف فرد کامل پرداخته شده است.

تمام این تحقیقات خوب هستند ولی در این تحقیق به طور منسجم به سبک زندگی انسان از ابعاد مختلف پرداخته می‌شود از حیث فردی و اجتماعی و خانوادگی که در تحقیقات دیگر از تمام این جنبه‌ها کمتر به آن پرداخته شده بود.

1-تعریف سبک زندگی

سبک زندگی یعنی؛ شیوه‌ی نسبتاً ثابت افراد، گروه‌ها و جوامع در پیگیری اهداف و حل مشکلات خود.¹

مفهوم سبک زندگی، به ویژه در چند دهه‌ی اخیر، توجه بسیاری از متفکران رشته‌های گوناگون علمی را به خود جلب کرده است. روانشناسی، جامعه‌شناسی، مطالعات فرهنگی، دانش سلامت و غیره از جمله حوزه‌هایی هستند که مفهوم سبک زندگی در آنها به گونه‌ای روزافزون به کار می‌رود.

1 کاویانی، چیستی سبک زندگی اسلامی،

به رغم برداشتهای متفاوت از مفهوم سبک زندگی، درباره این مطلب تقریباً اجماع وجود دارد که اهمیت و رواج فزاینده مفهوم سبک زندگی در علوم اجتماعی، ظاهراً ناشی از این واقعیت است که سنخ‌شناسی‌های موجود نمی‌تواند تنوع و گوناگونی دنیای اجتماعی جدید را توضیح دهد. مفهوم طبقه که برای مدت طولانی، اصل طلایی تبیین‌های اجتماعی بود، کم‌کم سودمندی و کارایی خود را از دست داده است. سبک زندگی چشم‌انداز، سبک بدیلی به نظر می‌رسد که با تنوع‌ها و تحولات جهان مدرن، مناسبت بیشتری دارد.¹

در مجموع، در تعریفی کلی از سبک زندگی می‌توان گفت که سبک زندگی، مجموعه‌ای نسبتاً هماهنگ و منسجم از کلیه امور عینی و ذهنی زندگی فرد یا گروه است. این امور می‌تواند شامل دارایی‌ها، الگوهای رفتاری، روابط اجتماعی، مصرف، فعالیت‌های فراغتی و سرگرمی، نحوه غذا خوردن و دکوراسیون منزل و غیره باشد که امور و رفتارهای بیرونی و قابل مشاهده‌اند.

2- مؤلفه‌های فردی سبک زندگی اسلامی

2-1- دلبستگی نداشتن به دنیا

مراد از دلبستگی به دنیا و «حُبّ دنیا» - اعم از حب مال، مقام، شهوت جنسی، تفوق طلبی، برتری جویی، تن پروری، انتقام جویی و مانند اینها² علاقه‌ی شدید به دنیا است تا آنجا که به متاع اندک دنیا راضی شود و بدان آرام گیرد و از آخرت فروماند. پس، پویایی معنوی اش به سبب آن دلبستگی متوقف گردد.³

آنجا که دنیا طلبی و دل خوش کردن به زرق و برق دنیا سبب سست شدن انسان می‌شود، خداوند متعال این گونه نهیب می‌دهد:

1 اباذری و چاوشیان، از طبقه اجتماعی تا سبک زندگی، شماره 20، صفحه 7

2 مکارم شیرازی، تفسیر نمونه ج ۶۲، ص ۴۰۶-۴۰۷

3 مرتضی مطهری، مجموعه آثار، ج ۲۹، ص ۲۹۰

زند: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اثَاقِلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرَضِيتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ»¹

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! شما را چه شده که وقتی به شما گویند در راه خدا بیرون شوید و کوچ کنید، به زمین سنگینی می‌کنید؛ مگر از آخرت به زندگی دنیا راضی شده اید؟ [اگر چنین است، بدانید که] بهره گرفتن از دنیا در قبال آخرت جز اندکی نیست.

اولیای اجتماعی به حداقل‌ها در دنیا اکتفا کردند و از اشرافیت و تجمل‌گرایی پرهیز نمودند. پیامبر روی حصیری آرمیده بود، یکی از اصحاب بر او وارد شد او را روی حصیر دید که اثر آن حصیر در پهلوی آن حضرت دیده می‌شد، عرض کرد: «ای رسول خدا، اگر برای خود فرش نرمی، برگزینی مطلوب تر است.» پیامبر در پاسخ فرمود: «مرا به دنیا چه کار؟ مثل من با دنیا همچون مسافر سواره ای است که در روز سوزان تابستان، کنار درختی می‌آید تا ساعتی از روز خود را در سایه آن درخت استراحت کند، سپس، حرکت کرده و آنجا را ترک می‌کند.»²

بدین ترتیب، اصل دلبستگی نداشتن به دنیا یکی از اصول سبک زندگی فرد مسلمان و مؤمن است که طبق آن از هرچه قدرت و مقام و ثروت است دوری می‌گزیند و کارگزاران خود را از دلبستگی به دنیا و دست بردن به ثروت هنگفت نهی می‌نماید.

2-2- معنویت اصیل در سبک زندگی

معنوی، منسوب به «معنی» بوده و آنچه راجع به باطن شخص و روح او باشد را شامل می‌شود. می‌توان گفت هر آنچه با روح و باطن و جهات عالی و انسانیت انسان در ارتباط باشد، «معنوی» نامیده می‌شود. علامه طباطبایی معنویت را «کمالات

1 توبه: ۳۸

2 طبرسی، مکارم الاخلاق، ص ۵۲.

محدودیت آور و موجب سلب آزادی است مقابل تمدن غرب بیشتر به آزادی بها داده است گفتنی است که این مطلب توهمی بیش نیست».¹

امروز جهان استکبار به استثمار جوامع بشری کمتر توسعه یافته به دنبال تسلط بیشتر بر منابع انسانی و منابع زیرساختی آنان است. در این راه القاء روحیه وابستگی فرهنگی، عقیدتی سیاسی و اقتصادی به غرب متأسفانه توانست شمار بسیاری از جوامع بشری را به اسارت اندیشه های بیگانه بکشانند البته بهره گیری از رهیافتهای علمی و دیدگاههای اقتصادی نوین غرب در عرصه های گوناگون علمی امر نامطلوبی نیست لیکن آنچه عیب بشمار میرود اضمحلال در فرهنگ تمدن غربی و دست کشیدن از فرهنگ ناب اسلامی است ضمن اینکه این اضمحلال ممکن است به خودباختگی در فرهنگ و تمدن غربی و دوری از فرهنگ ناب اسلامی منتهی شود که در این صورت دین در نزد ایشان روز به روز کم رنگتر خواهد شد و پدیده دین گریزی و گاه دین ستیزی شدت خواهد یافت افزون بر اینکه این خودباختگی زمینه برای تسلط بیگانه بر جامعه ایمانی را فراهم می سازد.²

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: «به نظر من بزرگترین ضربه، بزرگترین اهانت، بزرگترین حق‌کشی که در زمینه‌ی مسئله‌ی زن انجام گرفته، همین است. در محیط اجتماعی، فرهنگی شکل بگیرد که زن به عنوان یک طرف‌مورد انتفاع، برای استفاده‌ی یک طرف‌ذینفع مطرح شود؛ این متأسفانه امروز در فرهنگ غربی وجود دارد. دیگران هم از آنها تقلید کردند، در راهش کوشش کردند، تلاش کردند و این در دنیا جا افتاده. اگر کسی خلاف این را بگوید، علیه او جنجال میکنند. فرض کنیم اگر در یک جامعه‌ای مسئله‌ی آرایش زنان و تبرج زنان در محیطهای عمومی

1 سایت Khamenei.ir

2 مطهری، پانزده گفتار، ص 258

محکوم شود، جنجال بلند خواهد شد. اگر نقطه‌ی مقابل آن انجام بگیرد - یعنی در یک جامعه‌ای عریانی زنان مطرح شود - هیچ سر و صدائی در دنیا بلند نمیشود. اما وقتی پوشش زن، عدم تبرّج زن، آرایش نکردن زن در جامعه مطرح شود، دستگاه‌های مسلط تبلیغاتی دنیا سر بلند میکنند، جنجال میکنند؛ این نشان‌دهنده‌ی این است که یک فرهنگی، یک سیاستی، یک راهبردی وجود دارد که سالهای متمادی است دنبال میشود و پایه‌اش این است که این جایگاه، این شأن، این موقعیت غلط و اهانت‌آمیز را برای زن تثبیت کنند؛ و متأسفانه کردند»¹.

1 ۱۳۹۰/۰۳/۱ بیانات در دیدار جمعی از بانوان نخبه، Khamenei.ir

نتیجه گیری

این تحقیق با عنوان بررسی مؤلفه های سبک زندگی اسلامی از منظر قرآن کریم است. سبک زندگی قرآنی، بخشی از تمدن نوین اسلامی است که برای احیای آن تمدن بزرگ و الهی، باید به طور دقیق و صحیح تبیین گردد. این سبک زندگی، بر مبانی و مؤلفه‌هایی استوار است که نشان دهنده جهان‌بینی خاص اسلام و قرآن در تمام حوزه‌های زندگی، اعم از سیاست، اقتصاد، جامعه، فرهنگ و... می‌باشد. دین اسلام، بشریت را به بهترین راه، بهترین نظام، بهترین شیوه، بهترین اخلاق و بهترین روش‌های عمل فرد و جامعه رهنمون می‌سازد. در واقع دین اسلام به نیازهای انسان عنایت بسیاری دارد و در همه دوران‌های بشری می‌تواند نسخه سعادت بشریت را ترسیم نماید. لذا همه جوامع بشری نیاز اساسی به دستورات اسلامی دارند. فشار و سلطه بیگانگان ضعف و زبونی، فقر، اختلاف، جنگ‌های داخلی و مصرف‌گرایی از مهمترین دردهای کنونی امت اسلامی است که ریشه در ضعف درون و قدرت و نفوذ اجنبی دارد که نسخه شفابخش این درد بازگشت به آموزه های ناب قرآن و اهل بیت و پیاده سازی زندگی اسلامی در همه عرصه های فردی و اجتماعی است. شاخصه های زندگی اسلامی برگرفته از قرآن کریم و روایات اهل بیت (علیم السلام) عبارت است از: معیارهای سبک زندگی اسلامی در حوزه‌ی فردی دلبستگی نداشتن به دنیا، معنویت، میانه روی داشتن، مهریزی می‌باشد. و در حیطه‌ی خانواده سبک زندگی اسلامی به زن به عنوان مهمترین عضو خانواده در امور تربیتی و استحکام خانواده این تحقیق به حفظ عفاف، صبر بر توان اقتصادی، مهربانی و... اشاره کرد و در امور اجتماعی مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی عدالت‌گستری، مسئولیت‌پذیری و دوری از فرهنگ غرب می‌باشد.

فهرست منابع

- * قرآن کریم، ترجمه مکارم شیرازی
- * نهج البلاغه، ترجمه دشتی، قم، مؤسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین
1. ابن منظور، محمد بن مکرم لسان العرب بیروت دار صار. سوم: ۱۴۱۴ق.
 2. پیشوایی، مهدی، سیره پیشوایان، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۳۷۷ ق
 3. حاجی بابائیان امیری، محسن، روشهای تربیت اخلاقی کاربردی در اسلام با تأکید بر دوره ی نوجوانی و جوانی، تهران: سروش. ۱۳۸۸
 4. داودی، محمد تربیت اخلاقی قم پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۹
 5. دیلمی، حسن بن ابی الحسن، ارشاد القلوب، قم، رضی، ۱۴۱۲ق
 6. شعیری، تاج الدین محمد بن محمد، جامع الاخبار، قم، شریف رضی، ۱۴۰۵ق
 7. طوسی، حسن، برگزیده اخلاق ناصری، مصحح محمد علی مقدم، تهران، توس، چاپ اول، 1370
 8. طوسی، محمد بن حسن ۱۳۹۰ تهذیب الاحکام تهران دار الکتب الاسلامیه
 9. کاویانی، محمد، چيستی سبک زندگی اسلامی، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، 1393
 10. کاویانی، محمد، سبک زندگی اسلامی و ابزار سنجش آن، قم، انتشارات پژوهشگاه، 1391
 11. کلینی، کافی، تهران: دار الکتب الإسلامیه، مصحح: غفاری علی اکبر و آخوندی، محمد، چاپ چهارم، 1407 ق.

12. گیدنز، آنتونی، *پیامدهای مدرنیته*، ترجمه‌ی ثلاثی، محسن، تهران، نشر مرکز، 1388
13. مجلسی، محمدباقر بن محمدتقی، *بحار الانوار*، تهران: المكتبة اسلامیه، چاپ چهارم، 1384
14. محمدی ری شهری، محمد، *میزان الحکمه*، ترجمه‌ی حمیدرضا شیخی، قم، دار الحدیث، ۱۳۷۹
15. مطهری، مجموعه آثار، تهران، انتشارات صدرا، تهران، چاپ بیست و دوم، 1380
16. مکارم شیرازی، ناصر، *اخلاق در قرآن*، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، چاپ اول، 1377 ش
17. مکارم شیرازی، ناصر، *تفسیر نمونه*، تهران، دار الکتب الإسلامیه، ۱۳۷۴ ش
18. هادوی، اصغر، *آغاز سبک زندگی اسلامی از خراسان شمالی*، پاسدار اسلام، شماره 42-43: 372، 1391.
19. یوسفپور، رحمان، *سبک زندگی متعالی*، قم، انتشارات طلیعه سبز، 1396
20. *سایت دفتر حفظ و نشر حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای*:
[/https://farsi.khamenei.ir](https://farsi.khamenei.ir)